

Oslo, 05.03. 2024

Til: Landbruks- og matdepartementet (postmottak@lmd.dep.no)
Norges Bondelag (bondelaget@bondelaget.no)
Norges Bonde- og Småbrukarlag (post@smabrukarlaget.no)

Innspill til årets jordbruksforhandlinger.

Verden står overfor store utfordringer både når det gjelder klimakrisen, naturkrisen med tap av naturmangfold og behovet for økt matproduksjon. Jordbruket spiller en viktig rolle i arbeidet med å møte alle disse utfordringene.

Etter hvert som klimaforandringer gjør stadig flere og større arealer i verden ubrukelige for matproduksjon, samtidig som verden trenger økt matproduksjonen på grunn av befolkningsøkningen, blir behovet for økt selvforsyning aktualisert. The World Resources Institute (2019) fremholder alle lands ansvar for å utnytte sine muligheter for å sikre tilstrekkelig matproduksjon for framtiden. Samtidig må maten produseres på en mer klima- og miljøvennlig måte.

Jordbruket må omstilles slik at man reduserer klimautslipp, stanser tap av biologisk mangfold og restaurerer leveområder for biologisk mangfold. Matproduksjonen må baseres mer på norske ressurser og matproduksjon må redusere det økologiske fotavtrykket både i Norge og i andre land.

Naturvernforbundet jordbruksutvalg har laget en rapport om hvordan norsk jordbruk må endres for å bidra mer i verdensdugnaden om å stanse tap av natur og redusere farlige klimaendringer. Vårt landsstyre har foreløpig stilt seg bak følgende sju sentrale hovedpunkter i denne rapporten:

- **Naturvernforbundet vil støtte de nye kostholdsrådene for Norge hvis de bygger opp under økt selvforsyning, mindre og bedre kjøtt, mer plantebasert mat og mer villfanget fisk.**
- **Naturvernforbundet vil oppfordre regjering, helse og landbruksmyndigheter om å opprette en kommisjon for endring av kosthold og endring av norsk jordbruk, slik at de nye kostholdsrådene gir et mer natur- og klimavennlig jordbruk, økt selvforsyning og bedre folkehelse.**
- **Staten må legge til rette for at nye produsenter av potet, grønnsaker, frukt og bær får markedskanaler slik at det økte forbruket av plantebasert mat dekkes av nye norske produsenter.**
- **Matjord der det kan dyrkes korn, belgvekster, grønnsaker, poteter, frukt og bær må prioriteres til dette. Grasproduksjon på slike arealer bør bare være aktuelt der det nødvendig for vekstskifte og jordstruktur.**

- **Reduksjon i kjøttforbruk skal ikke gå på bekostning av kravet om en betydelig økning av beiting på naturbeite, noe som er nødvendig for å ivareta og restaurere biologisk verdifulle naturbeitemarker.**
- **Importvernet må brukes aktivt for å sikre bruk av norske ressurser.**
- **Matsvinn må reduseres gjennom en variert rekke tiltak.**

Naturvernforbundet mener disse punktene må danne basis for framtidig jordbruk og et viktig grunnlag for årets jordbruksforhandlinger. Vi viser også til vårt innspill av 23.10. 2023 til LMD («Innspill til hvordan øke selvforsyningsgraden»). Der pekte vi også på en rekke andre viktige momenter, blant annet å innføre totalforbud mot nedbygging av myr, handlingsplan for naturbeitemark, redusere nitrogengjødsling, prioritere økologisk matproduksjon, forby bruk av fremmede arter, og bidra til å etablere flere utvalgte naturtyper og prioriterte arter samt å i myte større grad enn i dag tilrettelegge for bedre livsforhold for pollinerende insekter.

Kort bakgrunn:

Maten må produseres på en mer klima-, natur- og miljøvennlig måte. Som andre samfunnssektorer må jordbruket bidra til redusert utslipp av klimagasser. Samtidig må matproduksjonen tilpasses de utfordringer som klimaendringene fører til, som tørke og ekstremnedbør. Det er også viktig at maten produseres på en måte som forhindrer forurensing og tap av biologisk mangfold og bidrar til opprettholdelse av naturtyper som er viktige for truede arter. Nesten en tredjedel av de truede artene i Norge finnes i dag i kulturlandskap, og en rekke naturtyper betinget av slått og beite er rødlistede.

Utviklingen mot den kapitalintensive produksjonen må brytes. Den kapitalintensive produksjonen kjennetegnes av betydelig jordpakking som følge av de stadig tyngre maskinene, og opphoping av gjødsel. Begge deler fører til redusert jordhelse og forurensing av vann med redusert matproduksjon i ferskvann og hav som følge.

Målet om variert bruksstruktur kan ikke ivaretas bare med små bruk i dal- og fjellstrøk og store bruk på flatbygdene. Variasjon i bruksstruktur trengs i alle deler av det norske landskapet, og det må gjenspeiles i forvaltningen av konsesjonsloven. Det biologiske mangfoldet på flatbygdene er ikke det samme som i dal- og fjellstrøka og færre og større bruk gjør det vanskeligere å opprettholde det biologiske mangfoldet og forhindre tap av dyrka mark (Klimautvalget 2050).

På dyrka mark må man «bygge en sunn jord» og først og fremst bruke den til produksjon av mat direkte til mennesker, mens beitedyrene i mye større grad må utnytte overflatedyrka jord og naturbeitemark/utmarksbeite. God utnyttelse av overflatedyrka jord, utmarksbeite og seterdrift er helt avgjørende for kulturlandskapets biologiske mangfold. Arealer og naturtyper der dette kulturbetinget mangfold har sine leveområder må registreres og ivaretas. Også arealer med potensialet for restaurering av forringede kulturlandskap må identifiseres og restaureres.

Redusert kjøttproduksjon- og forbruk er et klimatiltak som må prioriteres samtidig som det er et viktig biomangfold-tiltak å få flere dyr på naturbeite der de bidrar mest til å ivareta og opprettholde verdifulle

kulturlandskap. Å forsterke og forbedre naturbeitemark kan faktisk også bidra positivt til karbonlagring. Mindre kjøtt produsert på en bedre måte må derfor være et mål.

Grasmark inneholder store karbonlager (Bai & Cotrufo 2022) og beiting kan øke karbonopptaket (Thorhallsdottir og Gudmundsson 2023). Det er videre viktig å være klar over at hvis melk- og kjøttproduksjonen ensidig bygges ned i Norge, uten at forbrukerne reduserer sitt konsum, vil det føre til import og karbonlekkasje og øke risikoen for at det samlede klimafotavtrykket fra norsk matforbruk blir større (Klimautvalget 2050). Klimautslippet ved melkeproduksjon er dessuten langt lavere enn ved kjøttproduksjon på storfe. Det er en kjennsgjerning som må få konsekvens for tilskuddsordningene.

I åkerlandskapene finnes det i dag oftest små muligheter for de kulturbetinga naturtypene og deres mangfold av planter, dyr og andre organismer. Derfor er det viktig med støtteordninger for å ta vare på og skjøtte dem som finnes, som åkerholmer, åker- og veikanter og steingjerder. På den måten kan man både opprettholde livsmiljøer for trua arter og skape et nettverk som gjør det mulig for planter og dyr å forflytte og spre seg i åkerlandskapet. Også her vil aktiv kartlegging og ivaretagelse være sentrale tiltak samtidig som potensielle restaureringsområde må identifiseres og restaureres.

Eksisterende tilskuddsordninger til skjøtsel av kulturlandskap, slåttemark, naturbeitemarker, hagemarker, kystlyngheier og høstingsskoger må også styrkes betydelig. I tillegg må det etableres flere Utvalgte kulturlandskap i jordbrukslandskapet, som har vist seg å være en vellykket form for bevaring av natur- og kulturverdier (Vistad m.fl.).

Tilskuddet til fangvekster er viktig både som klimatiltak og for å forhindre avrenning og bør økes ytterligere. Krav til bredere og økologisk funksjonelle kantsoner mot vassdrag må innføres samtidig som all avrenning og forurensing fra jordbruksarealer må reduseres.

Biogassproduksjon fra husdyrgjødsel og karbonlagring i form av f.eks. biokull er også viktige klimatiltak som må få økt støtte.

Vårt innspill er ikke uttømmende. Vi peker på noen viktige overordnede prinsipper som kan bidra til å få norsk jordbruk i en mer bærekraftig retning og med positive endringer som gjør jordbruket bedre i stand til å bidra i verdensdugnaden om å stanse farlige klimaendringer og tap av natur.

Vi ønsker lykke til med forhandlingene.

Referanser

Bai, Y., & Cotrufo, M. F. (2022). Grassland soil carbon sequestration: Current understanding, challenges, and solutions. *Science*, 377(6606), 603-608.

Klimautvalgets NOU 2023: 25 Omstilling til lavutslipp – Veivalg for klimapolitikken mot 2050.

Rasse, D., Økland, I., Bárcena, T.G., Riley, H., Martinsen, V., Sturite, I., Joner, E., O'Toole, A., Øpstad, S., Cottis, T. & Budai, A. 2019. Muligheter og utfordringer for økt karbonbinding i jordbruksjord. NIBIO rapport, Vol. 5, Nr. 36, 2019.

Thorhallsdottir, A.G. & Gudmundsson, J. 2023. Carbon dioxide fluxes and soil carbon storage in relation to long-term grazing and no grazing in Icelandic semi-natural grasslands. Applied vegetation science, 26, e12757.

Vistad, O.I., Skjeggedal, T., Berglann, H., Bugge, H.C., Norderhaug, A., Rønningen, K., Grete Swensen & Øian, H. 2013. [Grønt partnerskap i landskapsforvaltning – erfaringer fra prosjektet "Utvalgte kulturlandskap i jordbruket"](#). Utmark nr 1-2013

Med vennlig hilsen
Naturvernforbundet

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Truls Gulowsen', is centered on a light blue rectangular background.

Truls Gulowsen
leder